

**Boodschap van paus Franciscus voor
de 55ste Wereldcommunicatiedag
(16 mei 2021)**

Kom mee en je zult het zien (Joh 1, 46)

Communiceren door mensen te ontmoeten waar en zoals ze zijn

Dierbare broeders en zusters,

De uitnodiging om *te komen en te zien*, die hoorde bij de eerste ontroerende ontmoetingen van Jezus met zijn leerlingen, is ook de methode voor elke vorm van authentieke menselijke communicatie. Om de waarheid te vertellen over leven dat geschiedenis wordt (cf. Boodschap voor de 54ste Wereldcommunicatiedag, 24 januari 2020), is het nodig de zelfgenoegzame houding van *we weten het allemaal wel* te overstijgen. In plaats daarvan moeten we de dingen zelf gaan bekijken, voldoende tijd met mensen doorbrengen, naar hun verhalen luisteren en de confrontatie aangaan met de realiteit, die ons altijd op de een of andere manier verrast. *Open je ogen vol verwondering voor wat je ziet, laat je handen de frisheid en vitaliteit van de dingen aanraken, zodat anderen, wanneer ze lezen wat je schrijft ook het levendige wonder van het leven uit de eerste hand kunnen aanraken.* Dit was het advies dat de zalige Manuel Lozano Garrido¹ gaf aan zijn collega-journalisten. Dit jaar zou ik mijn boodschap willen wijden aan de uitnodiging: *kom mee en je zult zien*, die als inspiratie kan dienen voor alle communicatie die helder en eerlijk wil zijn, in de pers, op het internet, in de dagelijkse verkondiging van de Kerk en in politieke of sociale communicatie. *Kom mee en je zult zien!* Dat is altijd de manier geweest waarop het christelijke geloof gecommuniceerd is, vanaf die allereerste ontmoetingen aan de oevers van de Jordaan en aan het Meer van Galilea.

De straat op

Beginnen we met de belangrijke kwestie van de nieuwsverslaggeving. Al geruime tijd spreken gezaghebbende stemmen hun bezorgdheid uit over het risico dat authentieke onderzoeksjournalistiek in kranten en nieuwsuitzendingen op televisie, radio en het web langzaam maar zeker wordt vervangen door een vorm van verslaggeving die een standaardnarratief hanteert dat vaak tendentiekus is. Die aanpak is almaar minder in staat om de waarheid van de dingen en het concrete leven van mensen te vatten, en nog veel minder de ernstigere sociale fenomenen of positieve bewegingen aan de basis. De crisis in de uitgeverwereld dreigt te leiden tot een verslaggeving die wordt gemaakt in de redactiekamers, achter de persoonlijke- of bedrijfscomputer en op sociale netwerken, zonder ooit *de straat op te gaan*, mensen persoonlijk te ontmoeten om hun verhalen te checken of bepaalde situaties uit de eerste hand te verifiëren. Als we ons niet openstellen voor dit soort ontmoetingen, blijven we uitsluitend toeschouwers, ondanks alle technische innovaties die ons in staat stellen ons onder te dompelen in een grotere en meer directe

¹ Spaanse journalist (1920-1971), zalig verklaard in 2010.

werkelijkheid. Elk instrument is alleen maar nuttig en waardevol in de mate waarin het ons motiveert om erop uit te gaan en dingen te zien waarvan we anders geen weet zouden hebben, om nieuws op het internet te zetten dat elders niet beschikbaar zou zijn, om ontmoetingen mogelijk te maken die anders nooit zouden plaatsvinden.

De evangelies als nieuwsverhalen

Kom mee en je zult het zien waren de eerste woorden die Jezus sprak tot de leerlingen die nieuwsgierig naar Hem waren na zijn doop in de Jordaan (Joh 1,39). Hij nodigde hen uit om een relatie met Hem aan te gaan. Meer dan een halve eeuw later, toen Johannes - intussen een oude man - zijn evangelie schreef, herinnerde hij zich verschillende *nieuwswaardige* details die bewijzen dat hij persoonlijk aanwezig was geweest bij de gebeurtenissen waarvan hij verslag uitbrengt en die aantonen welke invloed die ervaring op zijn leven heeft gehad. *Het was omstreeks het tiende uur*, noteerde hij, d.w.z. omstreeks vier uur in de namiddag (cf. v. 39). De volgende dag - zo vertelt Johannes ons nog - vertelde Filippus aan Nathaniël over zijn ontmoeting met de Messias. Zijn vriend is sceptisch en vraagt: *Nazareth? Kan daar iets goeds vandaan komen?* Filippus probeert hem niet te overtuigen met sterke argumenten, maar zegt hem eenvoudigweg: *Kom mee en je zult het zien* (cf. v. 45-46). Nathaniël ging zien, en vanaf dat moment was zijn leven veranderd. Zo begint het christelijke geloof en zo wordt het overgebracht: als directe kennis, geboren uit ervaring, en niet van horen zeggen. *Nu geloven we niet meer op grond van wat jij verteld hebt; we hebben Hem zelf gehoord*. Zo vertelden de mensen uit de stad aan de Samaritaanse vrouw, nadat Jezus in hun dorp was gebleven (cf. Joh. 4, 39-42). *Kom mee en je zult het zien* is de eenvoudigste manier om een situatie te leren kennen. Het is de eerlijkste test van elke boodschap, want om te weten, moeten we elkaar ontmoeten, de persoon tegenover mij laten spreken, zijn of haar getuigenis tot mij laten doordringen.

Dankzij de moed van vele journalisten

Ook journalistiek, als verslaggeving van de werkelijkheid, vereist de capaciteit om te gaan naar waar niemand anders denkt te gaan: een bereidheid om erop uit te trekken en een verlangen om met eigen ogen te zien. Nieuwsgierigheid, openheid, passie. Wij zijn een stevig woord van dank verschuldigd aan de moed en de inzet van al die professionals - journalisten, cameralui, redacteurs, regisseurs - die vaak hun leven riskeren tijdens de uitoefening van hun job. Dankzij hun inspanningen zijn wij nu bijvoorbeeld op de hoogte van de ontberingen van vervolgte minderheden in verschillende delen van de wereld, van talrijke gevallen van onderdrukking en onrechtvaardigheid tegenover de armen en het milieu, en van vele oorlogen die anders over het hoofd zouden worden gezien. Het zou een verlies zijn, niet alleen voor de verslaggeving, maar voor de samenleving en voor de democratie als geheel mochten deze stemmen verstommen. Onze hele menselijke familie zou erdoor verarmen.

Veel situaties in onze wereld, en nog veel meer in deze tijd van pandemie, nodigen de communicatiemedia uit om mee *te komen en te zien*. We lopen het risico dat we over de pandemie, en in feite over elke crisis, alleen maar verslag uitbrengen doorheen de lens van de rijkere landen, van *het voeren van een dubbele boekhouding*. Zo is er bijvoorbeeld de kwestie van de vaccins en de medische zorg in het algemeen, die de armere volkeren dreigt uit te sluiten. Wie houdt ons op de hoogte van de lange wachttijden voor behandeling in de door armoede geteisterde dorpen van Azië, Latijns-Amerika en Afrika? Sociale en economische ongelijkheden op wereldniveau dreigen de volgorde te dicteren van de verdeling van anticoronavaccins, waarbij de armen altijd helemaal achteraan in de rij staan en het recht op universele gezondheidszorg in theorie wel wordt bevestigd, maar in de praktijk van zijn daadwerkelijke effect wordt ontdaan. Maar zelfs in de wereld van de meer gefortuneerden blijft de sociale tragedie van gezinnen die snel in armoede wegglijden grotendeels verborgen; mensen die, hun schaamte verbijtend, in de rij staan voor liefdadigheidsinstellingen om een pakket aan voorzieningen te ontvangen, staan niet te popelen om het nieuws te halen.

Mogelijkheden en verborgen gevaren op het web

Het internet, met zijn ontelbare sociale media, kan de mogelijkheden voor verslaggeving en uitwisseling van informatie fors vergroten: al die op de wereld gerichte ogen en die constante stroom van beelden en getuigenissen. Digitale technologie biedt ons de mogelijkheid om tijdig informatie uit de eerste hand te krijgen die vaak erg nuttig is. Denk maar aan bepaalde noodsituaties waarvan het eerste nieuws en de eerste nieuwsberichten aan de bevolking juist via het internet circuleren. Het is een machtig instrument, dat van ons allemaal als gebruikers en consumenten verantwoordelijkheidsbesef eist. Potentieel kunnen we op die manier allemaal getuige worden van gebeurtenissen die anders door de traditionele media over het hoofd zouden worden gezien; we kunnen een bijdrage leveren aan de samenleving en meer verhalen, vooral positieve, onder de aandacht brengen. Dankzij het internet hebben we de mogelijkheid om te melden wat we zien, wat zich voor onze ogen afspeelt, en om dat met anderen te delen.

Tegelijkertijd is het voor iedereen duidelijk geworden hoe groot het risico is dat via sociale media verkeerde informatie wordt verspreid. We weten al langer dat nieuws, maar ook beelden, makkelijk kunnen worden gemanipuleerd, om allerlei redenen, soms gewoon uit plat narcisme. Kritisch zijn op dit punt betekent niet dat we het internet moeten demoniseren, maar is eerder een aansporing tot meer onderscheidingsvermogen en verantwoordelijkheid voor zowel de verzonden als de ontvangen inhoud. We zijn allemaal verantwoordelijk voor de communicatie die we voeren, voor de informatie die we delen, voor de controle die we kunnen uitoefenen op nepnieuws (*fake news*) door het aan de kaak te stellen. Wij moeten allemaal getuigen van de waarheid zijn: gaan, zien en delen.

Niets vervangt het kijken naar de dingen vanop de eerste rij

In de communicatie kan niets ooit volledig het persoonlijke zien van iets vervangen. Sommige dingen kunnen alleen worden geleerd door ervaring uit de eerste hand. Wij communiceren niet alleen met woorden, maar ook met onze ogen, met de toon van onze stem en met onze gebaren. Jezus' aantrekkingskracht op wie Hem ontmoette, hing af van de waarheid van zijn verkondiging, maar de doeltreffendheid van wat Hij zei, was onlosmakelijk verbonden met hoe Hij naar andere mensen keek, met de manier waarop Hij met hen omging, en zelfs met zijn zwijgen. De leerlingen luisterden niet alleen naar zijn woorden; zij keken naar hoe Hij sprak. In Hem - de geïncarneerde *Logos* - kreeg het Woord inderdaad een gezicht; de onzichtbare God liet zich zien, horen en aanraken, zoals Johannes zelf ons vertelt (cf. 1 Joh 1, 1-3). Het woord heeft alleen effect als het *gezien* wordt, als het ons betreft in de ervaring, in de dialoog. Daarom was en is de uitnodiging *kom mee en je zult het zien* essentieel.

Bedenk hoeveel holle retoriek er in overvloed is, zelfs in onze tijd, op alle gebieden van het openbare leven, in het bedrijfsleven, maar net zo goed in de politiek. Deze of gene *zegt oneindig veel over niets, zijn verstandige woorden zijn als twee korrels graan in twee hopen kaf: je zoekt de hele dag om ze te vinden en als je ze hebt, zijn ze de moeite van het zoeken niet waard geweest.*² Die scherpe woorden van de Engelse bard zijn ook van toepassing op ons als christelijke *communicatoren*. De Blijde Boodschap van het Evangelie heeft zich over de wereld verspreid als het resultaat van ontmoetingen van mens tot mens, van hart tot hart, met mannen en vrouwen die ingingen op de uitnodiging om *te komen kijken*, en getroffen werden door het *surplus* aan menselijkheid dat straalde uit de blik, het spreken en de gebaren van hen die getuigden van Jezus Christus. Elk hulpmiddel heeft zijn waarde, en de grote *communicator* die Paulus van Tarsus was, zou zeker gebruik hebben gemaakt van e-mail en elektronische berichtgeving. Toch waren het zijn geloof, hoop en liefde die indruk maakten op zijn tijdgenoten, die hem hoorden prediken of het geluk hadden enige tijd met hem door te brengen, hem bezig te zien op een samenkomst of in een individueel gesprek. Als zij hem in actie zagen, waar hij ook was, zagen zij met eigen ogen hoe waar en vruchtbaar voor hun leven de boodschap van verlossing was die hij, door Gods genade, was komen verkondigen. Zelfs als

² William Shakespeare, *De koopman Venetië*, Act 1, 1ste scène, vertaling: Tom Kleijn.

ze deze dienaar Gods niet persoonlijk konden ontmoet, getuigden de leerlingen die hij uitzond van zijn manier van leven in Christus (cf. 1 Kor 4,17).

Wij hebben boeken in onze handen, maar de feiten voor onze ogen, zei Sint-Augustinus³ toen hij sprak over de vervulling van de profetieën die in de Heilige Schrift te vinden zijn. Zo komt het Evangelie ook in onze tijd opnieuw tot leven elke keer als mensen op een fascinerende manier getuigen hoe hun leven is veranderd door hun ontmoeting met Jezus. Al twee millennia lang communiceert een aaneenschakeling van dergelijke ontmoetingen ons de aantrekkelijkheid van het christelijke avontuur. Ons wacht dus de uitdaging te communiceren door mensen te ontmoeten, waar ze zijn en zoals ze zijn.

Heer, leer ons onszelf te overstijgen
en op zoek te gaan naar de waarheid.

Leer ons om naar buiten te gaan en te zien,
leer ons te luisteren,
geen vooroordelen te koesteren
of overhaaste conclusies te trekken.

Leer ons te gaan waar niemand anders wil gaan,
de tijd te nemen die nodig is om te begrijpen,
aandacht te besteden aan de essentie,
ons niet te laten afleiden door het overbodige,
bedrieglijke schijn te onderscheiden van de waarheid.

Schenk ons de genade om in onze wereld te herkennen waar Gij woont
en de eerlijkheid die nodig is om anderen te vertellen wat wij hebben gezien.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 23 januari 2021, vooravond van de gedachtenis van de heilige Franciscus van Sales

Franciscus

© Copyright – Libreria Editrice Vaticana

Vertaling: IPID – Persdienst van de Bisschoppenconferentie van België

³ Sint-Augustinus, *Preken*, 360/B, 20.